

Ágya panaszkodik Pulai esküdt intolerantialis rendelete ellen (1834)

Noha egyes jogszabályok a protestáns gyülekezetek számára papíron szabad kezet engedtek a katolikus ünnepek templomi meg(nem)ünneplését és annak körülményeit illetően, az e fesztivításokhoz fűződő akatolikus magatartások kérdésköre időszakonként megújuló vita tárgya volt a tágabb reformkorban. Arad vármegyében az 1830-as években lángolt fel újra konfliktus, mely jobbára vegyes felekezeti településeket (Gyorok, Erdőhegy) érintett; ez alól Ágya jelentett kivételt, ahol a református elem majdhogynem kizárólagos volt. Pulay Imre vármegyei esküdt egy 1834. évi adószedés alkalmával, a lelkész távollétében erőszakkal kötelezte a helyi közösséget arra, hogy Szent István ünnepét megtartsa, aminek hatására az emberek aznap nem mertek dolgozni. Mészáros Sándor András a vázolt körülmények jegyében értetlenül fogadta a református egyházzal szemben egyébként is ellenséges Pulay hatalmaskodását, amit egyben a vallástalanság útjára térítés előszobájának vélt, elégtételt pedig Balogh Péter nagyszalontai lelképásztor alesperesi közbenjárásától várt.¹

Nagy Tiszteletű Pro-Senior Ur!

Bizonyos dólgaím elintézésé végett kénteleníttem mostanába H[ajdú]. Szoboszló Városába menni, és ott menet és jövet egynehány napokat eltölteni. Ezenn idő alatt és így távol létembe Nemes Arad Vármegye rendszeréti Eskütje N[eme]s N[e]mzetes és Vitézljő Pulay Imre Úr meg jelent Ágya Helységében a' Királyi és Honnyi Adó megtekintése 's ennek bé szedettetése végett: így tehát a' nép nagyobb számmal meg jelenvén a' Helység házánál meghagyta, hogy ki ki Sz[ent]. István Király napját meg innepelje. A' Birákat páltzával és Tömlöttzel fenyegetvén ha ennek megtartására nem ügyelnek. Ennek következésébe az egész Község f[o]lyó] Esztendő Augusztus 20^k napján dólgozni nem is mérészelt.

¹ BÍRÓ Endre: Nemesi részvétel a reformkori Arad vármegye kálvinista egyházi életében. In: *Protestáns kultúrrégiók, kultúrvidékek, kultúrszigetek a 17-19. században*. Szerk: Hegyi Ádám. Szeged: Szeged Humanities Press, 2024 (megjelenés alatt).; Bihar Megyei Levéltár – Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Bihor, fond 145, dos. 15/1834, p. 28–29.

Jól tudom Nagy Tiszteletű Pro-Senior Úr, hogy N[agy]. M[éltóságú]. K[irályi]. H[elytartó]. M[agyar]. Tanács 1831^k Esztendő October 5^k napján a' 25853^k sz. a. költ 's ezen Innepet tárgyazó kegyes Parantsolatja, a' reá tett Superintendentiális Végzéssel, valamint másutt; ugy ezen mi Egyházi Vidékünkben is ki hirdettetett, a' mely Kegyes Parantsolatban nyilván ki van téve hogy az Evangélicusoknak tetszésekre hagyatik ha akarják é? e 's mi némű Szeretásaikkal ezen Innepeket Templomaikban megtartani? sőt a Feo Tiszteletű Superintendencia által igazittatunk é e Felsőges Parantsolatra nézve az 1790/1 26^k Törvény cikkely 17^k Pontjára. – de Fájdalom! a zörgös munkák eltávoztatása színe alatt egész nap Inneparantsolatott Ágya Helységébe, még pedig a' N[eme]s Vármegye Eskütje által, a' kinek ezen dologba semmi befolyása nem lehet; azonba mi szükség azon Ágyán parantsolni a' hol sem R[ómai]. Catholicum Templom nintsen, sem feles számmal a Catholicusok nintsenek tsupán az erdő mester és a' Helység Notáriussa lévén a R[ómai]. Catholica hitenn: a' kik ekkor rendszerént más helyre szoktak menni Templomba, és így nem botránkoztatódhatnak meg a' dőlgozás által. – Én pedig álló irt tisztelt Eskütt Urat Esperestemnek elnem esmerhetem hogy tekintete által Halgatóim Innepet tartsanak és via facti a' dőlgozástól a' nálunk be nem vett Inneparantsolat eltiltódjanak. Ezeket pedig akár szóval, akár írásba adjam elő említett Eskütt Úrnak tsak annyiba veszi /: salva venia /: mint kutya ugatást, a' Reformatusoknál lévő Egyházi Hivatal, nem is Hivatalnak tsak Állapotnak tartván. Így tehát kéntelenítetttem ezen dőlgot a' maga utján alázatosann Jelenteni azon esedezésemmel hogy nem tsak utasítást hanem elégtételt is kérnék, reménylven hogy mind a' Nagy Tiszteletű Egyházi Vidék, mind a' Feo Tiszteletű Superintendencia ha ugy kívántatik ezen dőlgot orvosoltatni fogja mint a' mely térítésnek, Hittől való elfordításnak elő postája lehet, ezt ki vihethén tisztelt Eskütt Ur többet is tehet 's véghez viheti a' 'mit akar.

Hogy Szent Vallásunk nem Tolerata hanem Recepta, az Egyházi Felsőges Kormány alatt van és tsak e' tehet benne rendelt tudhatja ezt tisztelt Eskütt Ur de tudni nem akarja azért kívánnya gunyolni azért kíván szükségtelen rendeletet is tenni: nem nézven az 1647 14^k, 1649 18^k: 's más Törvény Cikkelyekre; elvetven szemei előtt a' Sz[ent]. István király Innepet tárgyazó Felsőges Királyi Parantsolatot, a' mit pedig Fő Szolga Biró Tekintetes Kovács Ágoston Ur kinek adjunctus Eskütje ki hirdettetett az egész Járásba, és a' Jegyzők által. Templom előtt fel is olvastatott, nyilván ki lévén benne téve hogy tetszésekre bizatik az Evangélicusoknak hogy akarják é és minő szeretással ezen Innepet Templomaikban meg tartani! Így tehát tsak opus-super erogatoriumot akart tenni többször említett Eskütt Ur a' midőnn ott a' hol R[ómai]Catholicum Templom és feles számmal Catholicusok nintsenek a' zörgös munkák eltávoztatása Színe alatt egész Inneparantsolat.

Kérem annakokáért hivatalosan Nagy Tiszteletű Pro-Senior Urat hogy ezen dologba orvoslást tétetni méltóztasson. Utasítását 's kegyes válaszát sött az elégtételnek a' lehetőségig való munkálását alázatosan ismét ki kérvén 's maga Uri kegyeibe ajánlván mély tisztelettel vagyok Ágyán Augusztus 30^{án} 1834.

Nagy Tiszteletű Pro-Senior Urnak

alázatos szolgája
Mészáros Sándor András
Hellybeli predikátor

Nagy Tiszteletű s Tudományu Balogh Péter Urnak a' N[agy]. Szalontai Nagy Tiszteletű Egyházi Vidék Nagy érdemü Pro-seniorának és a' Szalontai Helv[éciai]. vallástételt tartó Gyülekezet elsőbb Predikátorának minden tisztelettel.

Hivatalból

igen sietve

Szalontánn

N[agy]. Zerindi, Tamasdai Bel Zerindi, és Bajji Jegyző Urak tisztelettel meg keretnék, a' minél hamarabb meg eshető tovább Küldés végett. –

Mészáros Sándor András